

Η αξιοποίηση της βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο ως μέσο για την εκπλήρωση στόχων του προγράμματος σπουδών της Γλώσσας.

Γενικά

Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν γίνει σημαντικές έρευνες (Clay 1991, Goodman, 1986, Sulzby, 1991) οι οποίες έχουν συμβάλει στην ανάπτυξη της προοπτικής του αναδυόμενου γραμματισμού για την αρχική εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής. Ο γραμματισμός σύμφωνα με αυτή την προοπτική προκύπτει από την παρατήρηση και τη συμμετοχή του παιδιού σε σκόπιμες πρακτικές ανάγνωσης και γραφής τόσο στο σπίτι, όσο και σε άλλα περιβάλλοντα. Πολλοί θεωρητικοί ισχυρίζονται ότι τα παιδιά που μεγαλώνουν σε περιβάλλοντα εγγραμματισμού μαθαίνουν γρηγορότερα από τα άλλα να διαβάζουν και να γράφουν (Hurley, 1998). Ο γραπτός λόγος αποτελεί μέρος της πραγματικότητας του παιδιού . Από πολύ μικρά τα παιδιά έρχονται σε επαφή με το γραπτό λόγο που συναντούν στον κοινωνικό τους περίγυρο ,διαμορφώνουν αντιλήψεις, εμπειρίες, προσωπικές πεποιθήσεις και αποκτούν ένα μεγάλο μέρος των δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής .

Οι απόψεις αυτές απετέλεσαν μια πρόκληση στις περισσότερες συμβατικές ιδέες της ετοιμότητας για μάθηση , οι οποίες δίνουν έμφαση σε οπτικές και αντιληπτικές πτυχές στη διαδικασία ανάγνωσης και γραφής ,μια διαδικασία δηλαδή κωδικοποίησης και αποκωδικοποίησης συμβόλων (Pearson and Stephens,1992), καθώς και σε ένα όριο πριν από το οποίο η διδασκαλία της ανάγνωσης και γραφής δεν μπορεί να αποδώσει (Παπούλια, 1993, Τάφα 2001). Οι νέες αντιλήψεις αντιμετωπίζουν την ανάγνωση και τη γραφή ως διαδικασίες που απαιτούν σκέψη για την κατασκευή νοήματος και την κατανόηση. Στο πλαίσιο αυτό έχει διαμορφωθεί η πεποίθηση ότι τα παιδιά πρέπει να έχουν πρόσβαση σε ένα περιβάλλον εγγραμματισμού που βοηθά στην εξέλιξη των δεξιοτήτων τους, καθώς και στην ένσκητη χρήση της προφορικής γλώσσας και τη βίωση της με τρόπο που καθιστά δυνατή τη δημιουργία νοήματος.

Η συμβολή των γονιών στην κατάκτηση του αλφαριθμητισμού θεωρείται σημαντική (Γιαννικοπούλου, 1998) αφού κοντά τους τα παιδιά αποκτούν πολλές και βασικές γνώσεις και εμπειρίες , ενώ η στάση τους καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα και την ποσότητα αυτών των γνώσεων. Η ανάγνωση βιβλίων από τους γονείς οδηγεί στη γνώση τρόπων πρόσληψης νοήματος από το περιβάλλον και αποτελεί συγχρόνως σημαντικό γεγονός γραμματισμού που βοηθά στη δημιουργία προτύπων συμπεριφοράς. Η ανάγνωση βιβλίων προτείνεται και στο Πρόγραμμα Σπουδών για τη Γλώσσα στο νηπιαγωγείο. Το να διαβάζουμε στα παιδιά προσχολικής ηλικίας είναι πολύ χρήσιμο, διότι τα παιδιά αντιλαμβάνονται τον τύπο και τη δομή του γραπτού λόγου (Teale, 1984), ενώ αναπτύσσουν συγχρόνως γλωσσικές δεξιότητες, δεξιότητες γραμματισμού και ικανότητα σκέψης (Block, 1999). Το πρόγραμμα προσπαθεί γενικά να ενθαρρύνει και να υποστηρίζει την εξοικείωση των παιδιών με όλες τις εκφάνσεις της γλώσσας που αφορούν τον προφορικό και γραπτό λόγο, αφού η σχέση που αναπτύσσεται με την ανάγνωση και τη γραφή στα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού στο νηπιαγωγείο θεωρείται καθοριστική για τη μελλοντική σχολική εξέλιξη. Στην ανάπτυξη του καθημερινού προγράμματος για το νηπιαγωγείο προσφέρονται πολλές ευκαιρίες για την προώθηση γλωσσικών γνώσεων και ικανοτήτων καθώς η

μαθησιακή διαδικασία που προτείνεται στηρίζεται στην ενίσχυση και ενθάρρυνση ενός διαλόγου αλληλεπίδρασης μεταξύ παιδιών και εκπαιδευτικού, αλλά και παιδιών μεταξύ τους. Ουσιαστικό ρόλο στο μαθησιακό περιβάλλον γραπτού λόγου, αλλά και στην ανάπτυξη της φιλιαναγνωσίας είναι η σωστή οργάνωση και λειτουργία της σχολικής βιβλιοθήκης.

Η γωνιά της βιβλιοθήκης πρέπει να είναι ένας φωτεινός, ήσυχος, καλαίσθητος, ελκυστικός χώρος, εύκολος στην πρόσβαση των παιδιών (Παπανικολάου 1989, Τάφα-Φραγκιά 2001, Γκλιάου 2003), ο οποίος να καλύπτει πληροφοριακές, μορφωτικές, ψυχαγωγικές ανάγκες των παιδιών (Σπινκ, 1990) και να μπορεί να αξιοποιηθεί για την ανάπτυξη πολλών δραστηριοτήτων, όπως ανάδυση δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής. Στο πρόγραμμα προτείνεται ο εμπλουτισμός της γωνιάς της βιβλιοθήκης με ποικιλία βιβλίων (λογοτεχνικά, βιβλία γνώσεων, λεξικά, παιδικές εγκυκλοπαίδειες) διαφορετικά είδη εντύπων και κειμένων και η διαμόρφωση γενικά ενός περιβάλλοντος πλούσιου σε ερεθίσματα λειτουργικής ανάγνωσης. Η ύπαρξη αναπαυτικών καθισμάτων στο χώρο, η ποικιλία και η ποιότητα των βιβλίων, η συχνότητα της ανάγνωσης, η χρονική στιγμή που επιλέγεται για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, η τοποθέτησή των βιβλίων με τρόπο που να είναι προσβάσιμος και ελκυστικός στα παιδιά, η συχνή ανανέωσή τους ώστε να μη τα βαριούνται οι μικροί αναγνώστες, η πραγματοποίηση δραστηριοτήτων αποτελούν παράγοντες που επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά τον αριθμό των παιδιών που επισκέφτονται τον συγκεκριμένο χώρο και συνεπώς επωφελούνται από τη χρήση του. Ο τρόπος επίσης με τον οποίο γίνεται η ανάγνωση βιβλίων και η συζήτηση που ακολουθεί με τα παιδιά παίζει σημαντικό ρόλο κυρίως στην ανάπτυξη των εκφραστικών τους δεξιοτήτων (Whitehurst et al, 1994).

Η καθιέρωση της δανειστικής βιβλιοθήκης, η οποία προτείνεται στο Πρόγραμμα Σπουδών για τη Γλώσσα, είναι σημαντική γιατί προσφέρει στα παιδιά δυνατότητες για την προώθηση δραστηριοτήτων γραφής και ανάγνωσης που έχουν λειτουργικό σκοπό, αφού εξυπηρετούν προσωπικές ανάγκες των παιδιών, όπως π.χ. συμπλήρωση καρτέλας για δανεισμό του βιβλίου. Επιπροσθέτως εμπλέκει και τους γονείς στη μαθησιακή διαδικασία. Οι γονείς δε νιώθουν αποκλεισμένοι από το σχολείο αφού οι εκπαιδευτικοί συνεργάζονται μαζί τους και προσπαθούν να εδραιώσουν τη σχέση που προωθείται στο σχολείο ανάμεσα στο παιδί και το βιβλίο, υποδεικνύοντάς στους γονείς τρόπους προσέγγισης των βιβλίων στο σπίτι.

Για την οργάνωση και λειτουργία της σχολικής βιβλιοθήκης έχουν πραγματοποιηθεί διάφορες ερευνητικές εργασίες (Αναγνωστόπουλος 1989, Καψάλης 1989, Αγγελούπουλου 1989). Ειδικότερα για το νηπιαγωγείο, σε έρευνα που έχει διεξαχθεί (Τάφα, 2001β) έχει αξιολογηθεί η οργάνωση της βιβλιοθήκης στην προσχολική τάξη και έχει καταγραφεί το είδος των δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται στη βιβλιοθήκη κατά την ώρα των ελεύθερων δραστηριοτήτων και το είδος και η συχνότητα των δραστηριοτήτων με επίκεντρο τα βιβλία που πραγματοποιούνται στο νηπιαγωγείο κατά τη διάρκεια της ημέρας στο πλαίσιο του προγράμματος για την ανάδυση του γραπτού λόγου.

Η δική μας μελέτη εστιάζεται στην προσπάθεια να ερευνήσουμε την αξιοποίηση της βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο ως μέσο για την εκπλήρωση στόχων του Προγράμματος Σπουδών για τη Γλώσσα. Η έρευνα μας επικεντρώνεται σε μια συγκεκριμένη εκπαιδευτική περιφέρεια – τη 2^η περιφέρεια προσχολικής αγωγής-όπου οι εκπαιδευτικοί έχουν ευαισθητοποιηθεί από την αρχή σχεδόν της σχολικής χρονιάς από τη σχολική Σύμβουλο κ. Μπατσούτα Μαρία σε θέματα οργάνωσης και λειτουργίας της βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο. Η Σχολική σύμβουλος αρχικά με επιστολή στις εκπαιδευτικούς της περιφέρειάς της και με προσωπικές συναντήσεις

στη διάρκεια της χρονιάς ,αφού τόνισε το ρόλο της βιβλιοθήκης γενικά στο καθημερινό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, και ειδικότερα τη συμβολή της στην ανάπτυξη του γραπτού λόγου ζήτησε από τις εκπαιδευτικούς να οργανώσουν και να λειτουργήσουν –όπου δεν υπήρχε-βιβλιοθήκη και επέμεινε ιδιαίτερα στη λειτουργία της δανειστικής βιβλιοθήκης.

Συγκεκριμένα στην ερευνητική μας προσπάθεια με ερωτηματολόγιο που απευθύνουμε στις νηπιαγωγούς στο τέλος της σχολικής χρονιάς προσπαθούμε να διερευνήσουμε :

- Τον τρόπο οργάνωσης της βιβλιοθήκης (εξοπλισμός, ταξινόμηση και ανανέωση βιβλίων, υποστηρικτικό περιβάλλον εγγραμματος, τρόπος τοποθέτησης βιβλίων)
- Τον τρόπο λειτουργίας της βιβλιοθήκης (συχνότητα ανάγνωσης, χώρος συγκέντρωσης, χρονική στιγμή ανάγνωσης στη διάρκεια του προγράμματος, επισήμανση στοιχείων ταυτότητας του βιβλίου, εναλλαγή αφηγητών, είδος προτιμώμενου αναγνώσματος, πραγματοποίηση μεταφηγηματικών δραστηριοτήτων
- Τον τρόπο λειτουργίας της δανειστικής βιβλιοθήκης (σύνταξη καρτέλας δανεισμού, ενημέρωση, τρόπος καταγραφής καρτέλας, συνεργασία σχολείου-οικογένειας) .

Δείγμα

Οι εκπαιδευτικοί που απετέλεσαν το δείγμα (193 άτομα) , όπως προκύπτει από τη στατιστική ανάλυση είναι στην πλειονότητά τους (87%) ηλικίας από 34-55ετών. Οι μισές περίπου (46%) έχουν από 1-20 χρόνια υπηρεσίας, ενώ οι υπόλοιπες (54%) έχουν περισσότερο από 20 χρόνια. Η πλειοψηφία του δείγματος (70%) έχει σπουδές στη Σχολή Νηπιαγωγών και πολύ λιγότερες (30%) έχουν φοιτήσει στο πανεπιστήμιο. Μικρός είναι ο αριθμός αυτών που διαθέτουν Πτυχίο εξομοίωσης (11%), ενώ οι περισσότερες έχουν παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο(62%) ή ΠΕΚ (45%). Η κατανομή του δείγματος ως προς την υπηρεσιακή κατάσταση έδειξε ότι οι περισσότερες (80%) αποτελούν άτομα με οργανική θέση στο σχολείο που υπηρετούν, ενώ μικρός είναι ο αριθμός αυτών που βρίσκεται στο σχολείο με απόσπαση (9%) ή εργάζονται ως αναπληρωτές (7,4%).

Αποτελέσματα

Όπως προκύπτει από τη στατιστική ανάλυση του δείγματος σε όλα τα νηπιαγωγεία (100%) υπάρχει γωνιά βιβλιοθήκης. Το ¼ των βιβλιοθηκών περίπου (26,4%)είναι εξοπλισμένες με πολλά και ενδιαφέροντα βιβλία σε συνδυασμό με τραπέζι και αναπαυτικά καθίσματα, ενώ σε μικρότερο ποσοστό η βιβλιοθήκη (20,2%) εκτός από τον παραπάνω συνδυασμό διαθέτει και σωστά ταξινομημένα βιβλία. Υπάρχουν ωστόσο και κάποιες βιβλιοθήκες((18,7%) που δε διαθέτουν ούτε αναπαυτικά καθίσματα, ούτε σωστά ταξινομημένα βιβλία .

Οι μισές περίπου βιβλιοθήκες (52%) είναι εξοπλισμένες με λογοτεχνικά βιβλία και βιβλία γνώσεων. Μικρό είναι το ποσοστό των βιβλιοθηκών (9,8%)που διαθέτουν μόνο λογοτεχνικά βιβλία , άλλες μορφές εντύπων (11,9%) ή ηχοιστορίες (4,6%). Η νηπιαγωγός είναι συνήθως το πρόσωπο (40,9%) που επιλέγει τα βιβλία που πλαισιώνουν τη γωνιά της βιβλιοθήκης, ενώ σε μικρότερο ποσοστό (22,3%) η επιλογή αυτή είναι αποτέλεσμα συνεργασίας εκπαιδευτικού παιδιών ή εκπαιδευτικού

γωνιών (13,5%). Η κατανομή του δείγματος σε ότι αφορά τον τρόπο ταξινόμησης των βιβλίων της βιβλιοθήκης «με τυχαίο τρόπο», «κατά θεματική ενότητα», «ανάλογα με το ειδολογικό τους περιεχόμενο», «ανάλογα με τη μορφή τους» είναι σχεδόν ομοιόμορφη. Το αποτέλεσμα αυτό δεν μας επιτρέπει να διακρίνουμε ποιος είναι ο επικρατέστερος τρόπος ταξινόμησης. Η πλειονότητα των νηπιαγωγών (83,9%) επιλέγει να τοποθετήσει τα βιβλία στη βιβλιοθήκη με «προβολή των εξώφυλλων», ενώ μικρό είναι το ποσοστό εκείνων (11,5%) που επιλέγουν να τα τοποθετήσουν με τη ράχη προς τα έξω. Οι περισσότεροι νηπιαγωγοί (83,9%) εκθέτουν μέρος κι όχι το σύνολο των βιβλίων που διαθέτουν στη γωνιά της βιβλιοθήκης, ενώ λιγότερες είναι εκείνες (16,1%) που εκθέτουν εξαρχής το σύνολο. Η ανανέωση των βιβλίων εξαρτάται από το ενδιαφέρον των παιδιών (34,2%) ή γίνεται από τη νηπιαγωγό δύο φορές το χρόνο (21%). Υπάρχουν ωστόσο και περιπτώσεις όπου η ανανέωση γίνεται κάθε μήνα (9,8%) ή και συχνότερα. Στην πλειονότητα των νηπιαγωγείων (82,2%) παρατηρούνται είδη γραπτού λόγου και γραπτών μηνυμάτων στον περιβάλλοντα χώρο της βιβλιοθήκης. Συχνότερη είναι η χρήση αφισών (58,5%), και ακολουθούν κατάλογοι εκδοτικών οίκων (10,9%), διαφημιστικά έντυπα (6,2%), χάρτες (5,7%) ή άλλο υλικό (18,7%). Οι ανάγκες των παιδιών και το αναλυτικό πρόγραμμα (15,5%) υπήρξαν, σύμφωνα με τις δηλώσεις των ερωτηθέντων, οι κυριότερες αφορμές για τη δημιουργία της γωνιάς της βιβλιοθήκης. Οι υποδείξεις της σχολικής συμβούλου σε συνδυασμό με τις ανάγκες των παιδιών (14,5%) και η προσωπική επιθυμία-πρωτοβουλία των ιδίων σε συνδυασμό με το αναλυτικό πρόγραμμα (14%) επηρέασαν επίσης ένα σημαντικό ποσοστό των εκπαιδευτικών για την οργάνωση και λειτουργία της συγκεκριμένης γωνιάς. Ωστόσο ανεξάρτητα από την αφορμή δημιουργίας της, όλοι σχεδόν οι ερωτηθέντες (96,4%) εκφράζουν την άποψη ότι η αξιοποίηση της βιβλιοθήκης εξυπηρετεί στόχους του προγράμματος της Γλώσσας.

Όπως προκύπτει από τη στατιστική ανάλυση οι μισοί νηπιαγωγοί (50%) χρησιμοποιούν τη βιβλιοθήκη δυο-τρεις φορές την εβδομάδα. Ένα σημαντικό ποσοστό (28%) δηλώνει ότι την χρησιμοποιεί καθημερινά, ενώ μικρότερος είναι ο αριθμός των εκπαιδευτικών (15,6%) που τη χρησιμοποιεί μια φορά την εβδομάδα ή λιγότερο (6,3%). Η γωνιά της συζήτησης σε μεγάλο ποσοστό (70%) κι όχι της βιβλιοθήκης (20%) αποτελεί το χώρο συγκέντρωσης και ανάγνωσης βιβλίων στα περισσότερα νηπιαγωγεία, ενώ ελάχιστοι πραγματοποιούν τη συγκεκριμένη δραστηριότητα σε άλλη γωνιά ή στον αύλειο χώρο του σχολείου. Οι διαθέσιμες απαντήσεις των ερωτηθέντων και οι συνδυασμοί αυτών όσον αφορά τη χρονική στιγμή που διαβάζονται τα βιβλία στη διάρκεια του ημερήσιου προγράμματος εμφανίζονται σχεδόν ομοιόμορφα. Δεν εμφανίζεται δηλαδή κάποια απάντηση σε μεγαλύτερο ποσοστό από τις υπόλοιπες.

Κατά την ανάγνωση των βιβλίων οι εκπαιδευτικοί απευθύνονται κυρίως σε όλα τα παιδιά της τάξης (73,6%) κι όχι σε μικρές ομάδες (18,7%) ή σε μεμονωμένα παιδιά (2%). Τα βιβλία που διαβάζονται στην τάξη αποτελούν επιλογή εκπαιδευτικού-παιδιών (64%). Υπάρχει ωστόσο κι ένα σημαντικό ποσοστό που θεωρεί ότι η επιλογή αυτή είναι αποκλειστική αρμοδιότητα της εκπαιδευτικού (26%). Οι μισές περίπου νηπιαγωγοί (55%) δηλώνουν ότι αυτές και μόνο διαβάζουν ή αφηγούνται βιβλία στα παιδιά, ενώ αρκετές (20%) νιώθουν την ανάγκη να παραχωρήσουν αυτό το ρόλο και στα μικρά παιδιά, δίνοντάς τους ευκαιρίες να εκφραστούν, να αναπτύξουν τη φαντασία τους, να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους.

Στις περισσότερες τάξεις οι εκπαιδευτικοί επισημαίνουν συστηματικά (59%) στα παιδιά τα στοιχεία ταυτότητας του βιβλίου (τίτλος, όνομα συγγραφέα, εικονογράφου, εκδοτικός οίκος) πριν από την ανάγνωση, ενώ κάποιοι άλλοι προβαίνουν στην επισημάνση πολλές φορές (38,5%) όχι όμως συστηματικά. Στην διάρκεια ανάγνωσης

ενός βιβλίου αρκετοί (45%) επιλέγουν να το διαβάζουν στρέφοντάς το πάντα προς τα παιδιά και δείχνοντας το σημείο που διαβάζουν. Οι περισσότεροι ωστόσο (55%) συνδυάζουν την ανωτέρω τακτική με τον κλασικό τρόπο ανάγνωσης, κρατώντας δηλαδή το βιβλίο στραμμένο στο πρόσωπό τους. Η επίδειξη των εικόνων στα εικονογραφημένα βιβλία δεν ακολουθεί ένα συγκεκριμένο τρόπο. Οι δηλώσεις των νηπιαγωγών είναι μοιρασμένες όσον αφορά την τακτική που ακολουθούν. Έτσι άλλοτε γίνεται κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης (48,2%) κι άλλοτε μετά την ολοκλήρωση (47,7%).

Όλοι σχεδόν οι νηπιαγωγοί (99,5%) πραγματοποιούν δραστηριότητες μετά την ανάγνωση βιβλίων, με τη ζωγραφική να αποτελεί την πιο συχνή επιλογή (80%). Η δραματοποίηση (10%) και κάποιες άλλες δραστηριότητες δεν φαίνεται να ελκύουν ιδιαίτερα το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών. Τα παραμύθια αποτελούν σύμφωνα με τις δηλώσεις των νηπιαγωγών το αγαπημένο άκουσμα των παιδιών (40%) και ακολουθούν οι μικρές ιστορίες (17%), ποιήματα (16,5%), μύθοι (8,5%) ή βιβλία γνώσεων. Καθοριστικοί παράγοντες για την εδραίωση καλής σχέσης μεταξύ παιδιού-βιβλίου αποτελούν σύμφωνα με τις δηλώσεις των ερωτηθέντων τόσο οι νηπιαγωγοί όσο και οι γονείς (93,7%).

Από τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων προέκυψε ότι στο σύνολο των περιπτώσεων (90%) η βιβλιοθήκη λειτουργεί και ως δανειστική και ότι η αξιοποίησή της βοηθά ουσιαστικά στην ανάπτυξη συνεργασίας σχολείου οικογένειας (97%). Τις καρτέλες δανεισμού συντάσσουν συνήθως οι νηπιαγωγοί (60%). Υπάρχουν ωστόσο και περιπτώσεις όπου τα παιδιά (20%) αναλαμβάνουν αυτή την υποχρέωση.

Τα παιδιά (43%) και οι νηπιαγωγοί (39%) μοιράζονται επίσης την αρμοδιότητα να ενημερώνουν την καρτέλα δανεισμού, ενώ κάποιες φορές παραχωρούν αυτό το δικαίωμα σε άλλους ενήλικες. Ο συνηθέστερος τρόπος καταγραφής (56%) είναι η συμπλήρωση καρτέλας στην οποία τα παιδιά γράφουν όνομα, ημερομηνία, τίτλο βιβλίου. Δεύτερος προτιμώμενος τρόπος (13,5%) είναι η αναγραφή του ονόματος του παιδιού σε ντοσιέ, όπου είναι τοποθετημένες οι φωτοτυπίες των τίτλων των βιβλίων, ενώ ακολουθεί η καταγραφή του ονόματος σε ντοσιέ με αλφαβητικό ευρετήριο με τα ονόματα των παιδιών (10%).

Συμπεράσματα

Το δείγμα της εργασίας που αναλύουμε και το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί του δείγματος ήταν ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι στη διάρκεια της χρονιάς από τη Σχολικό Σύμβουλο για τη λειτουργία της βιβλιοθήκης στην τάξη δεν μας επιτρέπει να κάνουμε γενικεύσεις. Ωστόσο τα αποτελέσματα της ανάλυσης φαίνεται να επιβεβαιώνουν την υπόθεσή μας ότι η αξιοποίηση της βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο βοηθά στην εκπλήρωση στόχων του Προγράμματος Σπουδών της Γλώσσας. Ειδικότερα:

Όλα τα νηπιαγωγεία φαίνεται να έχουν διαμορφώσει μια γωνιά βιβλιοθήκης στην τάξη τους. Ωστόσο μικρός είναι ακόμη ο αριθμός των βιβλιοθηκών που είναι εξοπλισμένες με ενδιαφέροντα βιβλία και διαθέτουν σωστά διαμορφωμένο χώρο που κάνει άνετη και ευχάριστη την παραμονή των παιδιών στη συγκεκριμένη γωνιά. Ανάλογα συμπεράσματα έχουν προκύψει και από άλλη έρευνα (Τάφα, 2001). Τα λογοτεχνικά βιβλία κυρίως και λιγότερο τα βιβλία γνώσεων κυριαρχούν στα ράφια της βιβλιοθήκης, γεγονός που αποδεικνύει την προτίμηση των παιδιών στα συγκεκριμένα είδη (Μιχαλοπούλου 2001, Κιτσαράς 2000). Θα θέλαμε να τονίσουμε ωστόσο ότι τα βιβλία γνώσεων και πληροφοριών είναι απαραίτητα για τη βιβλιοθήκη

διότι προσφέρουν, σύμφωνα με ερευνητικές μελέτες (Pelegriani et al 1990, Μοσχοβάκη 2000), ευκαιρίες για εκτεταμένη συζήτηση κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης του βιβλίου. Έχει φανεί ότι συνήθως η συζήτηση αυτή είναι υψηλού επιπέδου καθώς γίνονται περισσότερες αναλύσεις, αιτιολογήσεις και προβλέψεις.

Πρέπει να επισημανθεί ότι οι περισσότεροι νηπιαγωγοί θεωρούν ότι διαθέτουν προφανώς τη γνώση και την ενημέρωση που απαιτείται για την επιλογή των βιβλίων που διαθέτει η βιβλιοθήκη τους και δυσκολεύονται να εμπιστευτούν σε κάποιους άλλους αυτή την εργασία. Ωστόσο αυτή τους η δήλωση έρχεται σε αντίθεση με την προηγούμενη δήλωσή τους, ότι οι περισσότερες βιβλιοθήκες δεν είναι εξοπλισμένες με ενδιαφέροντα βιβλία. Αν οι ίδιες θεωρούν τους εαυτούς τους κατάλληλους για τη σωστή επιλογή των βιβλίων, είναι τουλάχιστον περίεργο να δηλώνουν ότι τα βιβλία που διαθέτουν δεν είναι ενδιαφέροντα. Σίγουρα υπάρχει μια αντίφαση σε αυτό το σημείο. Επειδή θεωρούμε ότι η επιλογή των κατάλληλων βιβλίων δεν είναι κάτι απλό, αλλά απαιτεί γνώση και συνεχή ενημέρωση θα συνιστούσαμε στις νηπιαγωγούς να απευθύνονται για την επιλογή των βιβλίων σε πιο εξειδικευμένους ανθρώπους που μπορούν να τους προσανατολίσουν και να τους βοηθήσουν όπως π.χ. ο Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού βιβλίου.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης οι νηπιαγωγοί τοποθετούν τα βιβλία με προβολή των εξώφυλλων, γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι διαθέτουν τις βιβλιοθήκες του ΟΣΚ που προσφέρονται για μια τέτοια τοποθέτηση. Αυτός ο τρόπος, όπως προτείνεται στο Πρόγραμμα Σπουδών, υποστηρίζει την ανάπτυξη δραστηριοτήτων ανάγνωσης και γραφής. Σίγουρα η λειτουργία της βιβλιοθήκης θα γινόταν πιο αποτελεσματική για τα παιδιά αν συνοδευόταν και από ένα συγκεκριμένο τρόπο ταξινόμησης των βιβλίων, που φαίνεται να απουσιάζει από τα περισσότερα νηπιαγωγεία. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί εκθέτουν μέρος κι όχι το σύνολο των βιβλίων στη βιβλιοθήκη, ενώ η ανανέωση των τίτλων εξαρτάται άλλοτε από το ενδιαφέρον των παιδιών και άλλοτε από την πρωτοβουλία των εκπαιδευτικών. Η ανανέωση των βιβλίων προκαλεί και διατηρεί το ενδιαφέρον των παιδιών για τη συγκεκριμένη γωνιά. Τα βιβλία που αποσύρονται πρέπει να ελέγχονται για τυχόν φθορές και να επιδιορθώνονται (Παπανικολάου, 1989) ή και να αντικαθίστανται αν είναι σχισμένα, κατεστραμμένα ή ευτελούς αξίας. Σε αντίθετη περίπτωση μπορούν να περάσουν αρνητικά μηνύματα καθώς με την εμφάνισή τους όχι μόνο απωθούν τα παιδιά, αλλά μπορεί να προκαλέσουν και διάθεση για κακή μεταχείριση.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το εύρημα ότι στην πλειονότητα των νηπιαγωγείων παρατηρούνται γραπτά μηνύματα -αφίσες, κατάλογοι, διαφημίσεις- στον περιβάλλοντα χώρο της γωνιάς της βιβλιοθήκης. Το γεγονός αυτό συνάδει με τους στόχους του προγράμματος της Γλώσσας, στο οποίο γίνεται λόγος για υποστηρικτικό περιβάλλον εγγραμματοσμού το οποίο προωθεί σχετικές κοινωνικές και εκπαιδευτικές πρακτικές που αυξάνουν την αλληλεπίδραση μεταξύ παιδιών και περιβάλλοντος και προσφέρουν ευκαιρίες για την ανάπτυξη στρατηγικών ανάγνωσης και γραφής.

Στην συντριπτική τους πλειοψηφία οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι η αξιοποίηση της βιβλιοθήκης εξυπηρετεί στόχους του προγράμματος της Γλώσσας. Αυτή η πεποίθηση συνεπικουρούμενη από τις υποδείξεις της Σχολικής Συμβούλου, τις ανάγκες των παιδιών και την πρωτοβουλία και το ενδιαφέρον των ίδιων των εκπαιδευτικών απετέλεσαν την αφορμή ή το κίνητρο – σύμφωνα με τις δηλώσεις τους- για τη δημιουργία και λειτουργία της συγκεκριμένης γωνιάς στο νηπιαγωγείο.

Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι οι νηπιαγωγοί διαβάζουν πολύ συχνά βιβλία στα παιδιά. Η δραστηριότητα αυτή συνήθως πραγματοποιείται στη γωνία της συζήτησης κι όχι σε αυτή της βιβλιοθήκης, εύρημα που μας οδηγεί στο συμπέρασμα

ότι η συγκεκριμένη γωνιά δεν προσφέρεται, προφανώς λόγω έλλειψης χώρου για αυτή τη δραστηριότητα. Το πρόβλημα αυτό θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά αν οι νηπιαγωγοί επέλεγαν να πραγματοποιούν αυτή τη δραστηριότητα με ομάδες παιδιών, κι όχι με το σύνολο της τάξης που απαιτεί μεγάλο χώρο. Η έρευνα έδειξε ότι οι νηπιαγωγοί δεν είναι εξοικειωμένοι ακόμα να δουλεύουν με ομάδες παιδιών και προτιμούν να απευθύνονται στο σύνολο της τάξης όταν επιλέγουν να διαβάσουν κάποιο βιβλίο. Όπως έχει καταγραφεί στα αποτελέσματα σχετικών ερευνών τα παιδιά που ακούν να τους διαβάζουν ιστορίες στο πλαίσιο μικρών ομάδων αναπτύσσουν περισσότερο την ικανότητα της κατανόησης από τα παιδιά που ακούν στο πλαίσιο ολόκληρης της τάξης (Gambrell, et al, 2000).

Η νηπιαγωγός κυρίως ή κάποιος άλλος ενήλικας αναλαμβάνει συνήθως το ρόλο του αφηγητή, ενώ λίγοι εμπιστεύονται αυτό το ρόλο στα παιδιά. Είναι σημαντικό ωστόσο οι νηπιαγωγοί να δίνουν ευκαιρίες στα παιδιά να «διαβάζουν» με το δικό τους τρόπο βιβλία στους συμμαθητές τους ή να αναδιηγούνται αυτά που άκουσαν. Έρευνες στο χώρο του σχολείου έχουν δείξει ότι η επαναδιήγηση βιβλίων ασκεί θετική επίδραση στη γλωσσική ανάπτυξη των μικρών παιδιών (Morrow, 1985). Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα τα παιδιά μιμούνται αναγνωστικές συμπεριφορές, ανακαλύπτουν λειτουργίες γραπτών κειμένων, μαθαίνουν να υιοθετούν πολλές στρατηγικές και συμβάσεις ανάγνωσης και γραφής και αναλαμβάνουν πρωτοβουλία, γεγονός που βοηθά στην ανάπτυξη των γλωσσικών τους δεξιοτήτων (Donaldson, 1978).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το εύρημα ότι συστηματικά ένα μεγάλο ποσοστό νηπιαγωγών επισημαίνει πριν από την ανάγνωση τα στοιχεία ταυτότητας του βιβλίου και επιλέγει να το διαβάζει στρέφοντάς το προς τα παιδιά, πρακτικές που προτείνονται άλλωστε και στο πρόγραμμα της Γλώσσας. Η επίδειξη του βιβλίου προς τα παιδιά την ώρα της ανάγνωσης φαίνεται να αντικαθιστά τον κλασσικό τρόπο, βιβλίο στραμμένο προς τον αναγνώστη. Ενισχυτικό αυτής της νέας τάσης αποτελεί και το γεγονός ότι πολλοί εκπαιδευτικοί τολμούν να διακόπτουν και να επιδεικνύουν τις εικόνες κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης, σε αντίθεση με την πρακτική που συνήθιζαν να υιοθετούν παλιότερα, επίδειξη των εικόνων στο τέλος (Μιχαλοπούλου, 2001), επειδή πίστευαν ότι με αυτό τον τρόπο διασφαλίζουν τη ροή της αφήγησης. Ανεξάρτητα από το χρόνο παρουσίασης των εικόνων, τα παιδιά πρέπει να έχουν πρόσβαση στις εικόνες του βιβλίου, γιατί αυτό βοηθά στην κατανόηση του κειμένου (Μοσχοβάκη, 2000).

Οι πρακτικές αυτές που αναφέραμε ωφέλιμο θα ήταν να υποδεικνύονται από τους εκπαιδευτικούς και στους γονείς, αφού όπως παραδέχονται οι πρώτοι, οι ίδιοι μαζί με τους γονείς αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για την δημιουργία καλής σχέσης ανάμεσα στο παιδί και το βιβλίο. Κοντά στους γονείς τα παιδιά αποκτούν πολλές και βασικές γνώσεις στο οικείο περιβάλλον τους μέσα από απλές, καθημερινές, μη τυπικές δραστηριότητες. Από την ανάλυση εμπειρικών δεδομένων γίνεται όλο και περισσότερο εμφανές ότι ο σημαντικότερος τρόπος μεταβίβασης ειδών και αξιών γραμματισμού είναι έμμεσος, στο περιθώριο της συνείδησης (Leichter, 1974) μέσω της συνεχούς και διάχυτης χρήσης της γραπτής γλώσσας στην καθημερινή ζωή της οικογένειας. Οι γονείς έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν στα παιδιά πλήθος παραδειγμάτων προφορικού και γραπτού λόγου, να μετατρέπουν δραστηριότητες του οικείου και ευρύτερου περιβάλλοντος σε αναγνωστικά παιχνίδια και να προκαλούν το σχολιασμό τους μέσα σε κλίμα συναισθηματικής σταθερότητας και ασφάλειας. Ακόμη και στις περιπτώσεις που οι γονείς φέρνουν συνειδητά τα παιδιά σε επαφή με τον κόσμο του εντύπου, οι λέξεις είναι ενσωματωμένες στην κατάσταση επικοινωνίας.

Οι νηπιαγωγοί έχουν ανάγκη τη συμβολή τους στο έργο τους και πρέπει να δημιουργήσουν τις συνθήκες για μια αρμονική συνεργασία που θα βοηθά στην υιοθέτηση πρακτικών στο σπίτι που ξεκινούν και αναπτύσσονται στο σχολείο (Dombey, 1994).

Ένα εύρημα το οποίο μας ξάφνιασε ευχάριστα ήταν η ύπαρξη δανειστικής βιβλιοθήκης στην πλειονότητα των νηπιαγωγείων, εύρημα που διαφοροποιεί το αποτέλεσμα της συγκεκριμένης έρευνας από άλλη παλιότερη (Τάφα, 2001) όπου είχε φανεί ότι τα νηπιαγωγεία μας δε διαθέτουν δανειστική βιβλιοθήκη. Θεωρούμε ότι τα αποτελέσματα αυτά δικαιώνουν την πρωτοβουλία της Σχολικής Συμβούλου της 2^{ης} Περιφέρειας Προσχολικής Αγωγής κ Μπατσούτα Μαρίας, η οποία κινητοποίησε και ευαισθητοποίησε τις νηπιαγωγούς της περιφέρειάς της στην κατεύθυνση οργάνωσης και λειτουργίας βιβλιοθήκης γενικότερα και δανειστικής βιβλιοθήκης ειδικότερα στο χώρο του νηπιαγωγείου. Αναδεικνύουν επίσης το σημαντικό ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η Σχολική Σύμβουλος σε θέματα εφαρμογής και καθοδήγησης του Προγράμματος Σπουδών.

Η ύπαρξη δανειστικής βιβλιοθήκης στην τάξη του νηπιαγωγείου παρουσιάζει πολλαπλά οφέλη για το παιδί. Μετατρέπει το παιδί σε ενεργητικό αναγνώστη και το βοηθά να αποκτήσει καλές συνήθειες ως προς τη χρήση και συντήρηση των βιβλίων. Δημιουργεί υπευθυνότητα στο παιδί όσον αφορά το δανεισμό και σεβασμό για πράγματα που μας περιβάλλουν. Δίνει την ευκαιρία σε παιδιά που προέρχονται από στερημένο μορφωτικό περιβάλλον να έρθουν σε επαφή με καλά και ποιοτικά βιβλία και να μοιραστούν αναγνωστικές εμπειρίες με άτομα του άμεσου οικογενειακού ή φιλικού περιβάλλοντος. Τέλος επηρεάζει και διαμορφώνει τη σχέση του παιδιού με το βιβλίο. Παιδιά που απέκτησαν τη συνήθεια να δανείζονται βιβλία από την προσχολική ηλικία εξακολουθούν να κάνουν το ίδιο και στην εφηβεία (Γιαννικοπούλου, 1998).

Μέσα από την έρευνα αυτή αναδεικνύεται η σπουδαιότητα της συνεργασίας Σχολικού Συμβούλου και εκπαιδευτικών. Η Σχολική Σύμβουλος οφείλει να διατηρεί συνεχή επαφή και επικοινωνία με τις εκπαιδευτικούς της περιφέρειάς της. Στο πλαίσιο των συχνών συναντήσεων προσφέρονται ευκαιρίες για ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και κατανόηση σχετικά με τους σκοπούς και τους στόχους του Προγράμματος Σπουδών προς αποφυγή εμπειρισμών που μπορεί να οδηγήσουν σε παραλείψεις και λάθη. Οι νηπιαγωγοί από την πλευρά τους οφείλουν να συνειδητοποιήσουν ότι το νηπιαγωγείο προσφέρεται για τη διεύρυνση του γλωσσικού ορίζοντα των παιδιών και τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου τους μέσα από ποικίλες δραστηριότητες. Η χρήση διαφορετικών μορφών προφορικού και γραπτού λόγου σε διαφορετικές επικοινωνιακές περιστάσεις δημιουργούν αφορμές για την ανάπτυξη ανάλογων δεξιοτήτων. Η σωστή οργάνωση και λειτουργία της βιβλιοθήκης στην προσχολική τάξη φαίνεται να υποστηρίζει αποτελεσματικά τη γλωσσική ανάπτυξη των μικρών παιδιών αφού προσφέρει ευκαιρίες για εκπλήρωση στόχων του Προγράμματος Σπουδών μέσα από δραστηριότητες που ενσωματώνονται και διαχέονται φυσικά και ευχάριστα στο καθημερινό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου.

Βιβλιογραφία

Αγγελοπούλου, Β. (1989). Βιβλιοθήκες για παιδιά στην Ελλάδα. Διαδρομές, τχ. 13, σ.16-18.

- Αναγνωστόπουλος, Β. (1989). Οι παιδικές σχολικές βιβλιοθήκες στον καθρέπτη. Διαδρομές, τχ. 13, σ. 23-26.
- Clay, M. (1991). Becoming literate. The construction of inner control. Auckland, Heinemann.
- Curto, L., Morrilo M. & Teixido M. (1998). Γραφή και ανάγνωση. Βοηθήματα για τη διδασκαλία και την εκμάθηση του γραπτού λόγου σε παιδιά ηλικίας τριών έως οκτώ ετών. Αθήνα Ο.Ε.Δ.Β.
- Γιαννικοπούλου, Α. (1998). Από την προανάγνωση στην ανάγνωση. Οδηγός για γονείς και εκπαιδευτικούς, Αθήνα, Καστανιώτης.
- Γκλιάου, Ν. (2003). Βιβλιοθήκη στο νηπιαγωγείο. Χώρος δημιουργικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Σύγχρονο Νηπιαγωγείο, τχ.35, σ.14-21.
- Dombey, H. (1995). Πρώτη ανάγνωση και γραφή. Συνεργασία σπιτιού- σχολείου, παιδιού. Ευρωπαϊκές εμπειρίες, εκδ. Έκφραση.
- Goodman, Y. (1986). Children coming to know literacy. Στο Teale, W. & E. Sulzby, Emergent literacy: Writing and reading. Norwood, N.J., Ablex, 1-14.
- Καψάλης, Γ. (1989). Έρευνες για τις σχολικές βιβλιοθήκες στα δημοτικά σχολεία της πόλης των Ιωαννίνων. Ανάτυπο από την επιστημονική επετηρίδα του Παιδαγωγικού τμήματος Δ.Ε. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
- Κιτσαράς, Γ. (2000). Προσφιλή βιβλία νηπίων και μικρών παιδιών ηλικίας 31/2-8. Παιδαγωγικός λόγος, τχ.1, σ.9-25.
- Μιχαλοπούλου, Κ. (2001). Ανάγνωση ιστοριών και μεθοδολογικές προσεγγίσεις στο νηπιαγωγείο στο Έρευνα στην προσχολική εκπαίδευση, εκδ. Τυπωθήτω.
- Μπασλής, Γ. (1998). Η ανάδυση του γραμματισμού. Γλώσσα, τχ. 45, σελ.5-16.
- Παπανικολάου, Ρ. (1989). Γωνιά βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο, Διαδρομές, τχ. 13, σ.27-30.
- Παπούλια- Τζελέπη, Π. (1993). Η ανάδυση του γραμματισμού στο ελληνικό γραφημικό σύστημα: Η αναγνώριση συμπεριφορών γραμματισμού. Γλώσσα, τχ. 30, σ. 5-18.
- Σκούρα- Βαρνάβα, Τζ. (1994). Οι ιδέες των παιδιών για τη γραφή και η μαθησιακή διαδικασία. Εκπαιδευτική Κοινότητα, σελ. 18-20.
- Σπινκ, Τ. (1990). Τα παιδιά ως αναγνώστες, εκδ. Καστανιώτης.
- Sulzby, E. (1991). The development of the young child and the emergence of literacy. Handbook of research on the teaching of the English language Arts. N.Y., Macmillan Publishing Company, 273-285.
- Τάφα, Ε. (2001). Ανάγνωση και γραφή στην προσχολική ηλικία. Ελληνικά Γράμματα.
- Τάφα- Φραγκιά (2001). Σχεδιασμός και εφαρμογή προγράμματος για την ανάδυση των δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής στα παιδιά του νηπιαγωγείου στο Έρευνα στην προσχολική εκπαίδευση, εκδ. Τυπωθήτω.
- Τάφα, Ε. (2001β). Η βιβλιοθήκη στην τάξη της προσχολικής εκπαίδευσης: Η οργάνωση και η λειτουργία της στο πλαίσιο του προγράμματος για την ανάδυση του γραπτού λόγου στο Ανάδυση του γραμματισμού. Έρευνα και πρακτική. Επιμ. Παπούλια- Τζελέπη, εκδ. Καστανιώτης.